

Недосконалість механізму впровадження високотехнологічних розробок у виробництво в Україні робить ці сфери непривабливими для інвесторів. Майже 75 % інвестицій спрямовується у третьому укладі тільки 20 і 4,5 % у четвертий і п'ятий технологічні уклади відповідно. У технологічній частині капітальних вкладень (технічне переозброєння і модернізація) теж домінує третій технологічний уклад – 83 %, і тільки 10 % припадає на четвертий. У деяких сферах, таких як інформаційні та телекомунікативні технології, окремі напрями радіоелектроніки, біотехнології, рівень українських розробок значно нижчий світових стандартів. А необхідні витрати на освоєння і підтримку сучасного рівня продукції настільки великі, що вигідніше її імпортувати. Типові приклади такого стану – виготовлення сучасних ліків або окремих елементів комп'ютерної техніки. Внаслідок цього структура українського експорту залишається вкрай незадовільною.

На відміну від країн ЄС, де більшість науковців працюють у промисловості, в Україні такі фахівці зосереджені переважно у науково-дослідних організаціях. Такий розподіл науковців не сприяє якісному та ефективному використанню нововведень у виробництві.

Низьким є рівень комерціалізації результатів наукових досліджень, відсутні ефективні зв'язки науки і виробництва, повільно і безсистемно розвивається мережа сучасних інноваційних структур (технопарків, бізнес-інкубаторів, венчурних фондів).

Держкомстат України проводить регулярні опитування керівників підприємств щодо причин низької інноваційної активності останніх. Найвагомими факторами, які перешкоджають здійсненню інновацій, названі такі: нестача власних коштів (вказали майже 83 % промислових підприємств), недостатня фінансова підтримка держави (56,6), великі витрати на нововведення (55,9), високий економічний ризик (38,9), недосконалість законодавчої бази (37,7), тривалий термін окупності нововведень (34,6), відсутність коштів у замовників (31,7), відсутність кваліфікованого персоналу – (17,2 %). Дані таких опитувань дозволяють зробити висновок, що фінансове забезпечення та високі ризики залишаються найпроблемнішою ланкою у здійсненні інновацій.

Висновок. Отже, на сьогодні в Україні рівень використання інноваційного потенціалу є недостатнім. Розвиток інноваційної діяльності повинен стати невід'ємною складовою реформування економіки країни, адже недостатня увага до розвитку науково-технічної сфери зумовлює структурну деформованість економіки та домінування низькотехнологічних виробництв, які малосприйнятливі до наукових досягнень і не можуть забезпечити підвищення конкурентоспроможності економіки. Орієнтація державної політики на підвищення статусу науки й освіти, стимулювання інноваційної активності приватного сектора, сприяння виробництву високотехнологічної продукції мають стати невід'ємною складовою державних заходів із модернізації української промисловості.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Герасимова І. Ю. Інноваційний розвиток економіки як основа економічної безпеки України // Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки України : мат. Міжнар. наук.-практ. конф. –Д. : НГУ, 2012. – Т. І. – С. 115 – 116.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
3. Якубовський М., Новицький В., Кіндзерський Ю. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 року // Економіка України 2007. – № 11 – С. 4 – 20.

УДК 339.137.2:330.322

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

С. А. Шевцова, к. т. н., доц., Д. В. Атландерова, студ.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість, ризик, інвестиції

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань для сучасної України є підвищення конкурентоспроможності економіки, що визначає не лише рівень ефективності

галузей і підприємств, а й рівень добробуту населення, якого досягнуто або може бути досягнуто в країні.

З іншого боку, конкурентоспроможні галузі і підприємства мають порівняно вищий рівень дохідності (рентабельності), що не лише забезпечує їх життєдіяльність і розвиток, а також є одним з основних факторів інвестиційної привабливості. Підтвердженням цього може бути досвід розвинутих країн світу, де акумулюється близько 70 % прямих іноземних інвестицій. Саме ці країни є найбільшими імпортерами капіталу. Отже, існує тісний зв'язок між конкурентоспроможністю, інвестиціями та економічним зростанням. Водночас конкурентоспроможність є важливою вимогою сучасного глобалізованого світу і основним критерієм розвитку відкритої економіки. Рівень конкурентоспроможності визначає також конкурентні переваги та світогосподарські позиції країни.

Аналіз публікацій. Дослідженню чинників формування та підвищення конкурентоспроможності економіки та окремих її галузей присвячені праці вітчизняних та зарубіжних учених: В. Адріянова, В. Андрущенко, В. Базилевича, С. Буковинського, А. Гальчинського, В. Гейця, Я. Жаліло, І. Лютого, Ю. Пасічника, М. Портера, Р. Футхудинова та інших. Конкурентоспроможність країни в першу чергу залежить від факторів, які найбільше впливають на розвиток економічної діяльності, – кількості та якості наявних у країні ресурсів (людських, природних, інфраструктурних, технологічних, інформаційних, культурних тощо). Проте не лише фактори виробництва є визначальними. Багато країн, які до свого часу не мали достатньо ресурсів, зокрема Німеччина, Японія, Південна Корея, Фінляндія, досягли значних успіхів у своєму розвитку, що до певної міри спростовує цю тезу. На думку М. Портера, не менш важливими факторами конкурентоспроможності країни є також ефективність дій уряду, який розпоряджається цими ресурсами, продуктивність, яка забезпечується людськими ресурсами й зумовлює рівень заробітної плати та продуктивність (ефективність) використання капіталу, що визначає дохід, отриманий його власниками [1].

Метою статті є визначення рівня конкурентоспроможності окремих видів економічної діяльності в Україні як фактора їх інвестиційної привабливості.

Виклад матеріалу. Світовий досвід показує, що навіть у розвинутих країнах не всі галузі мають достатній рівень конкурентоспроможності, що зумовлено, насамперед, обмеженістю ресурсів. Основними факторами, які визначають привабливість галузі, М. Портер вважає вплив покупців і постачальників, загрозу появи нових продавців (конкурентів), а також нових продуктів-замінників або послуг-замінників.

Поява нових гравців (конкурентів) на ринку значною мірою залежить від вхідних бар'єрів – юридичних (ліцензії, дозволи, патенти та ін.) та економічних (розмір первинного капіталу, цінова політика вже працюючих підприємств тощо) і вже потім – від внутрішньогалузевої конкуренції.

Цілком природно, що нові гравці прагнуть увійти до більш конкурентоспроможних, із вищим рівнем дохідності галузей, які є інвестиційно привабливими. Якщо припустити наявність однакових умов уходження до всіх галузей економіки, то нових гравців (конкурентів) буде більше в тих галузях, які привабливіші для вкладання капіталу. Тому інвестиції, будучи одним з основних чинників економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та розвитку країни, є також фактором, що може спричинити структурні зрушення у складових макроекономічної системи, надаючи можливості для інтенсифікації функціонування пріоритетних і гальмуючи зростання інших галузей, що зумовлює перелив капіталу з одних галузей в інші.

Загалом поняття конкурентоспроможності можна охарактеризувати як властивість об'єкта повніше задовольняти певну конкретну потребу порівняно з аналогічними об'єктами даного ринку. На рівні країни – це здатність її економіки в умовах вільної торгівлі виробляти товари і послуги, що відповідають вимогам світового ринку, реалізація яких підвищує добробут країни й окремих її громадян. На мікрорівні конкурентоспроможність визначається перевагами підприємств порівняно з іншими підприємствами цієї ж галузі всередині країни або за її межами, тобто їх здатністю виробляти конкурентоспроможні на конкретному ринку товари або послуги, а також перевагами самого виробленого товару, який може витримати конкуренцію з аналогічними товарами на даному ринку. Показник конкурентоспроможності країни є узагальнювальними і характеризується комплексністю та багатовимірністю, оскільки поєднує в собі індикатори оцінки конкурентоспроможності галузей, підприємств і товарів.

Конкурентоспроможність галузі передбачає отримання підприємцем (власником капіталу) максимального доходу (прибутку) за мінімального рівня ризику. Критеріями конкурентоспроможності галузі та її інвестиційної привабливості є рівень рентабельності та галузевого ризику.

Галузевий ризик визначає стабільність галузі, її гнучкість. Він тісно пов'язаний із стадією життєвого циклу галузі (народження, зростання, зрілість, спад), схильністю до циклічних коливань та власне специфікою самої галузі, скажімо, сезонністю виробництва, часом обороту капіталу тощо. Цілком природно, що інвестор віддаватиме перевагу зрілим або молодим (зростаючим) галузям, які менше схильні до коливань.

Оцінюючи галузевий ризик, потенціальний інвестор має змогу визначити ймовірність втрат унаслідок змін в економічному стані галузі.

За результатами оцінки галузей національної економіки в Україні у 2001 – 2008 рр. встановлено, що найбільш конкурентоспроможними були добувна промисловість та фінансова діяльність, які мали високий рівень дохідності за помірною ризику.

Привабливими для інвесторів були:

- хімічна та нафтохімічна промисловість (середньорічний темп приросту інвестицій за період з 2000 – 2008 рр. склав 20 %);
- металургійне виробництво (16 %);
- виробництво коксу та продуктів нафтопереробки (6 %);
- машинобудування (8 %);
- будівництво (16 %);
- операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг, надання послуг підприємцям (17 %).

Але в умовах кризи 2009 – 2010 рр. відбулося зниження обсягів інвестицій в основний капітал у національній економіці майже на 35 % порівняно з 2008 роком. У наслідок кризи скоротився обсяг інвестування галузей переробної промисловості (на 16 % порівняно з 2008 р.), будівництва – на 31, фінансової діяльності – на 32 % [2].

Найменш конкурентоспроможною в економіці України залишається легка промисловість, оскільки, незважаючи на низький ризик, вона не дохідна, що значною мірою зумовлено конкурентним тиском із боку іноземних виробників.

Оцінюючи конкурентоспроможність аграрного сектора, слід ураховувати стійкий попит на його продукцію та життєву необхідність. З огляду на зростання населення Землі, активізацію процесу урбанізації та обмеженість сільськогосподарських угідь є підстави говорити про великі потенціальні можливості розвитку аграрного виробництва та його інвестиційну привабливість. З іншого боку, сільськогосподарське виробництво має свої особливості, пов'язанні із специфікою галузі, зокрема залежністю від природно-кліматичних факторів та біологічних організмів, сезонним характером діяльності, що зумовлює значні коливання доходів та високі ризики. Як свідчать статистичні дані приріст інвестицій у сільське господарство за три роки (з 2008 по 2011 р.) становив лише 7, 6 %. Водночас інвестиційно привабливими залишаються підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, у яких за середнього рівня рентабельності галузевий ризик є помірним.

Безумовно, повільний розвиток інвестиційних процесів та зниження конкурентоспроможності окремих видів економічної діяльності в останні роки є наслідком економічної та політичної нестабільності в країні.

Висновок. Отже, Україна, незважаючи на досить потужний потенціал та конкурентні переваги окремих галузей і підприємств (ДП «Антонов», ДП КБ «Південне» та ін.), не завжди повною мірою використовує наявні сприятливі чинники. Водночас стан багатьох галузей національної економіки, умови ведення бізнесу, стратегії розвитку більшості вітчизняних підприємств та інші фактори спричинили низьку конкурентоспроможність вітчизняних товарів. Як наслідок, у структурі товарного експорту переважають сировина і продукти первинної обробки, а на українському ринку готової продукції значна частка належить товарам іноземного виробництва, що свідчить про технічне і технологічне відставання національної економіки.

З огляду на це вкрай необхідно на державному рівні цілеспрямовано створювати умови для реалізації конкурентних переваг як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку, збільшення ефективності національних підприємств, поліпшення якості продукції та розширення внутрішнього ринку на основі підвищення платоспроможного попиту населення. Основним

пріоритетом розвитку країни має бути інвестиційно-інноваційна складова як основна умова конкурентоспроможної економіки.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. **Портер М. Е.** Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов. – М. : «Альпина Бизнес Букс», 2005 – 452 с.
2. Наукова та інноваційна діяльність [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 330. 322. 3 : 37

МОДЕРНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

В. Н. Хоменко, ст. викл., А. О. Жежера, студ.

Ключові слова: модернізація, інтелектуальний капітал, економіка знань, периферійна країна, інноваційна діяльність, наукові дослідження, інформаційно-комунікаційні технології, науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські розробки

Постановка проблеми. Розвиток сучасної світової економіки характеризується кардинальними змінами у напрямках економічного прогресу. Наразі основними пріоритетами розвитку економіки стають перехід до стратегії економіки, що базується на знаннях, та прискорений інноваційний розвиток. Основою економіки знань є інтелектуальні ресурси, інтелектуальний капітал, наука, процеси трансферу результатів творчої діяльності у виробництво матеріальних і духовних благ. Знання стають найважливішим чинником суспільного відтворення, здатного забезпечити сталий економічний розвиток, економічну могутність країни та її конкурентоспроможні перспективи у світовому просторі. З огляду на це процес розбудови економіки знань для України – один із головних інструментів інноваційного прориву та основний шлях до поєднання існуючих культурних традицій і наявного соціогуманітарного потенціалу зі світовими економічними вимогами та суспільними тенденціями.

Аналіз публікацій. Проблемі формування економіки знань в Україні свої праці присвятили такі вчені як: Ю. Бажал, В. Гець, Т. Корнеєва, В. Семиноженко, М. Сорока, І. Стояненко, Л. Федулова, А. Чухно та інші, у яких ґрунтовно досліджені теорії економіки знань, особливості її розбудови, роль державної політики та значення для України.

Мета статті. Дослідити сучасний стан економіки знань та визначити основні модернізаційні заходи щодо її розбудови в Україні.

Виклад матеріалу. Корінну рису економіки і суспільства визначає ключовий чинник виробництва. Домінування такого чинника як земля зумовило панування аграрної цивілізації, матеріалізоване у засобах виробництва та фінансових активах капіталу – індустріальної. Наразі не тільки земля, а й фізичний та фінансовий капітал витісняються на задній план інтелектуальним капіталом. Його складовими є людський (human) і структурний (structural) капітал. Перший являє собою сукупність знань, умінь і творчих здібностей працівників, а другий – технічне і програмне забезпечення інформаційних систем і баз даних, організаційну структуру підприємства, належні йому патенти і торгові марки. Кожний із зазначених елементів породжений людськими знаннями. О. Тоффлер і Х. Тоффлер оцінюють знання та інформацію як «революційне багатство», «авангардне багатство третьої хвилі», багатство, що означає зміну економіки загалом. Домінування знань та інформації визначального чинника виробництва зумовлює те, що економіка і суспільство стають знанневими, інформаційними.

Варто зазначити, що науковці часом розрізняють інформаційне суспільство та суспільство знань як начебто вищий ступінь розвитку нового суспільства. Але інформація і знання являють собою єдність як новий виробничий чинник. Інформація без знань не має ніякого значення для виробництва, знання становлять зміст інформації, а інформація є формою існування і поширення знань. Тому інформаційне суспільство і суспільство знань – це різні назви нового суспільства.